

ТКАЧЕНКО О.Г.,
к.е.н., доцент кафедри менеджменту та
фінансів
Маріупольського державного університету,
м. Київ

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ ТУРИСТИЧНОЇ ГАЛУЗІ

Зовнішньоекономічна діяльність для національної економіки будь-якої країни відіграє провідну роль в процесі її включення в систему світової економіки, міжнародної взаємодії, визначенні місця в системі світового господарства. Вона ще і ще раз демонструє свою значущість, яка проявляється не лише в умовах стабільного функціонування світової економічної системи, а й особливо в умовах не стабільності. Для будь-якої галузі і сфери національного господарства зовнішньоекономічна діяльність є важелем розвитку, укріплення конкурентоспроможності, розширення бізнес-діяльності і взаємодії із контрагентами із інших країн.

Повною мірою це відноситься і до підприємств туристичної галузі, тим більш, що саме їх діяльність сприяє розвитку зв'язків між окремими особами, бізнес-партнерами, урядовими і неурядовими інституціями із різних країн світу.

Сучасна туристична індустрія є однією з найбільших високоприбуткових галузей у світовій економіці. Ця сфера діяльності створює 4% світового ВВП, є третьою за величиною категорією експорту в світі, забезпечує мільйони робочих місць, значно впливає на соціально-економічний розвиток, культуру та навколишнє середовище [1]. Значення цього сектору світової економіки було підтверджено Резолюцією Генеральної Асамблеї ООН за номером 77/178 від 14 грудня 2022 року про «Сприяння сталому та стійкому туризму, включаючи екотуризм, для викоринення бідності та захисту навколишнього середовища», яка визначає важливу роль туризму в процесах розвитку як складової його сталості і закликає до підтримки всіх відповідних зацікавлених сторін для просування підходів, які зменшують викиди парникових газів і забезпечують стійкі моделі споживання та виробництва для трансформації туристичного сектору [2].

До повномасштабної війни підприємства туристичної галузі розвивали свою зовнішньоекономічну діяльність, яка включала як виїзний туризм, так і прийом зарубіжних туристів на своїй території, використовуючи переваги геополітичного положення, територіального розташування на перехресті транспортних потоків із Заходу на Схід, із Півночі на Південь, наявну транспортну мережу (автомагістралі, залізничний, річковий і морський транспорт, аеропорти), сприятливі кліматичні умови, красу природних заповідних земель, рекреаційних зон, історичних і культурних пам'яток. Це доволі вагомі чинники задля розвитку зовнішньоекономічної діяльності і приєднання до світової туристичної індустрії. Проведений аналіз показав, що з за останні роки (за виключенням періоду пандемії) щорічно зростає обсяги надходжень від підприємств цієї галузі, в тому числі і надходження від іноземного туризму, зростає чисельність туроператорів і турагентів, кількість і вартість реалізованих туроператорами і турагентами туристичних пакетів, кількість обслуговуваних туристів як в'їзних (іноземних), так і виїзних, і внутрішніх.

Діяльність підприємств туристичної галузі і їх зовнішня складова істотно впливають на економічний розвиток держави, залучаючи валютні надходження до державного бюджету, створюючи нові робочі місця, стимулюючи розвиток суміжних галузей і секторів економіки, збільшуючи самозайнятність, розвиваючи людський потенціал, в тому числі і через міжкультурні зв'язки. В 2021 р. загальний обсяг експорту послуг, пов'язаних із подорожами, становив 337,4 млн. дол. США, що було більше на 28 % у порівнянні із попереднім роком і становило 2,6% від загального експорту послуг. Це вагомий економічний внесок у розвиток держави і рішення існуючих соціально-економічних проблем.

Визначаючи особливості розвитку зовнішньоекономічної діяльності підприємств туристичної галузі доцільно виділити орієнтири і напрями, що були зазначені у висновках і рекомендаціях підсумкового документу «Дорожня карта Гоа для туризму як засобу досягнення цілей сталого розвитку», що був прийнятий в червні цього року на зустрічі міністрів туризму G20, що відбулася в Індії на Гоа.

Цей документ було сформовано на основі опитування серед членів G20 та країн-гостей щодо визначення взаємозв'язку між туризмом та досягненням цілей сталого розвитку і, на цій основі виділити цілі сталого розвитку, на які туризм має найбільший вплив. Так до них було віднесено наступні [1]:

- гідна робота та економічне зростання;
- промисловість, інновації та інфраструктура;
- сталі міста та громади;
- відповідальне споживання та виробництво;
- партнерство для досягнення цілей.

Значення реалізації через туристичний сектор цілей сталого розвитку посилюється в національних програмах країн-членів G20 і показує, що ці країни бачать туризм як засіб боротьби зі зміною клімату та збереження біорізноманіття, але в меншому ступені як засіб боротьби із голодом, гендерною нерівністю, зменшенням нерівності, тощо. Враховуючи це було визначено п'ять пріоритетних сфер, де сектор туризму може зробити значний внесок, які необхідно розглядати у нерозривному зв'язку один із одним [1].

Пріоритет 1. Зелений туризм (озеленення сектору туризму для сталого, відповідального та стійкого сектору туризму).

Пріоритет 2. Цифровізація (використання потужності цифровізації для сприяння конкурентоспроможності, інклюзії та стійкості в туристичному секторі).

Пріоритет 3. Навички (розширення можливостей молоді для роботи та підприємництва в туристичному секторі).

Пріоритет 4. Туристичні мікро-, малі та середні підприємства (розвиток туристичних мікро-, малих та середніх підприємств, стартапи та приватний сектор для впровадження інновацій та динамізму в туристичному секторі).

Пріоритет 5. Управління напрямками (переосмислення стратегічного управління напрямками в напрямку цілісного підходу, який забезпечує досягнення цілей сталого розвитку).

Із виділених пріоритетів зелений туризм був зазначений як найважливіший, тому що спрямований на досягнення головної мети - сталого та інклюзивного туризму. В межах цього пріоритету доцільним є переосмислення туристичної політики та діяльності як засобів відновлення балансу між туризмом і природою, екологічного здоров'я, здоров'я людини, соціального та економічного добробуту [1].

Виходячи із цих пріоритетів підприємства туристичної галузі України мають формувати стратегії розвитку своєї зовнішньоекономічної діяльності, спираючись в тому числі і на свої національні обставини, потреби та пріоритети. Розвиток зовнішньоекономічної діяльності підприємств туристичної галузі матимуть позитивний вплив інші сектори економіки: сільськогосподарському виробництву, будівництву та транспорту. Але це, безумовно вимагає скоординованої та цілеспрямованої політики, інвестицій як з боку державного, так і приватного секторів.

Зовнішньоекономічна діяльність підприємств туристичної галузі за умов належного управління має потенціал і може слугувати для України одним із засобів стимулювання економічного зростання, створення робочих місць, зменшення нерівності та сприяння культурній та екологічній стійкості відповідно до принципів Глобального кодексу етики туризму [4] та Керівних принципів Міжнародної організації праці. Саме зовнішньоекономічна діяльність, що зв'язує кожен країну із світом і через поїздки власних громадян за її межі і із прийомом іноземних туристів дозволяє розвиватися ефективно керуючись не лише економічною вигодою, а і загальнолюдськими цінностями.

Розвиток зовнішньоекономічної діяльності підприємств туристичної галузі вимагає також і створення національного конкурентоздатного туристичного продукту, що буде відповідати означеним орієнтирам сталого розвитку, а також формувати для України імідж країни, що є цікавою не лише як воїн, що стоїть на захисті цивілізованого світу, а і як країна із гідним туристичним сервісом, розвиненою туристичною індустрією, яка робить позитивний вплив на досягнення цілей стійкого розвитку.

Література:

1. Goa Roadmap for Tourism as a Vehicle for Achieving the Sustainable Development Goals. World Tourism Organization (UNWTO). URL: <https://www.e-unwto.org/doi/epdf/10.18111/9789284424443>.
2. United Nations – General Assembly of the United Nations (2022), Resolution of the 77th Session, Resolution 77/178 – Promotion of sustainable and resilient tourism, including ecotourism, for poverty eradication and environment protection. URL: <https://digitallibrary.un.org/record/3998716?ln=en>.
3. Структура зовнішньої торгівлі послугами за видами у 2021 році. Державна служба статистики. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/>.
4. World Tourism Organization (1999), Global Code of Ethics for Tourism, UNWTO. URL: <https://www.unwto.org/global-code-of-ethics-for-tourism>.